

*Jelena Budak**

**OLEH HAVRYLYSHYN I NORA SRZENTIĆ:
INSTITUTIONS ALWAYS „MATTERED“ EXPLAINING
PROSPERITY IN MEDIAEVAL RAGUSA (DUBROVNIK)**

Palgrave Studies in Economic History

Palgrave Macmillan, 2015., str. 252, ISBN 978 1 137 33977 5

Knjiga *Institutions Always „Mattered“ - Explaining Prosperity in Mediaeval Ragusa (Dubrovnik)* u izdanju Palgrave Macmillan preispituje važnost kvalitete institucija na primjeru srednjevjekovnog Dubrovnika. Na studiji slučaja Raguse, autori pokazuju da su institucije oduvijek igrale važnu ulogu za ekonomski prosperitet i pronalaze poveznicu sa suvremenim pokazateljima institucionalne kvalitete. Nadovezujući se na više poznatu narativnu povijest Dubrovnika, autori pristupaju kvantitativnoj analizi ekonomskog fenomena Raguse sa stanovišta nove institucionalne ekonomike i nalaze taj teorijski okvir prikladnim za tumačenje uspješnosti makroekonomskih i socijalnih politika srednjevjekovnog Dubrovnika.

Knjiga je podijeljena u pet dijelova koji sadrže ukupno petnaest poglavlja. Struktura knjige omogućuje čitatelju postupni uvod u materiju, što je posebno važno za onaj dio publike kojemu manjka znanja o srednjevjekovnom Dubrovniku – Ragusi i za čitatelja koji je moguće upućen u ekonomsku povijest više nego u institucionalnu analizu, ili obrnuto.

U prvom dijelu knjige autori obrazlažu svoj motiv za interdisciplinarnim pristupom temi i razloge zbog kojih su za analizu važnosti institucija nekad i danas odabrali upravo Ragusu. Naredno poglavlje sadrži iscrpan pregled literature i počela nove institucionalne ekonomike (engl. *New Institutional Economics*, NIE). Teorijski je okvir sistematiziran na način da navodi istraživačka pitanja o kojima

* Dr. sc. Jelena Budak, znanstvena savjetnica, Ekonomski institut, Zagreb.. (E-mail: jbudak@eizg.hr).

nova institucionalna ekonomika raspravlja; potom se razrađuje pitanje mjerljivosti institucionalne kvalitete i opisuju pokazatelji koji se koriste u suvremenim empirijskim istraživanjima. Na primjerima aplikabilnosti institucionalne analize na niz ekonomskih situacija kroz povijest, autori pokazuju primjenjivost NIE pristupa na Ragusu kao objekt istraživanja. Ovaj pregled područja NIE, premda nepretenciozno sastavljen, može biti koristan za upoznavanje ekonomista drugih specijalizacija s tematikom, i poticaj za primjenu institucionalne analize u njihovim kompatibilnim istraživačkim poduhvatima te za studente ekonomskih i društvenih smjerova kao putokaz u konzultiranju svjetske literature.

Drugi dio knjige bavi se ekonomskom povijesti Dubrovnika. Odabrani „školski“ način kronološkog prikaza Dubrovnika kroz povijest s lakoćom prati razvoj grada po razdobljima političke vlasti. Poglavlje treće opisuje stanovništvo, ustroj i gospodarstvo, s naglaskom na flotu i trgovinu u historijskim etapama: pretpovijesno i rimsko doba, razdoblje Bizanta, prevlast Venecije u 13. stoljeću, vladavina hrvatsko-ugarskih kraljeva, pa 150 godina Dubrovnika pod utjecajem osmanske vlasti, i naposljetku ekonomsko slabljenje od 17. stoljeća naovamo, prvo pod austrijskom, a potom pod Napoleonovom jurisdikcijom.

15. i 16. stoljeće razdoblje su procvata Raguse, o čemu je riječ u četvrtom poglavlju. Ovdje autori zauzimaju zanimljivo stajalište da prethodno opisana i uvriježena povijesno-politička razdoblja se ne poklapaju s etapama ekonomskog razvoja Dubrovnika. Njihova nova klasifikacija potkrijepljena je brojkama, a autori razlikuju šest ekonomskih razdoblja. To su 1. Razdoblje osnivanja (do 1204. godine), 2. Doba srebra (do 1400. godine), 3. Zlatne godine (do 1600. godine), 4. Razdoblje nadanja i početak slabljenja Raguse (do 1750. godine), 5. Oživljavanje (do 1806. godine), 6. Post-nezavisnost (do 1900. godine).

Opće je poznata činjenica s kojom se slažu povjesničari, politolozi, ekonomisti, da je Ragusa primjer zajednice koja je ostvarila izuzetni gospodarski napredak, a da je na raspolaganju imala ograničene prirodne resurse. Odgovor čemu se može zahvaliti procvat Dubrovnika u srednjem vijeku, a i objasniti njegov pad moguće leži u kvaliteti institucija, gdje je važna determinanta ekonomskog prosperiteta Raguse upravo povjerenje u (funkcionirajuće) institucije. Kako bi istražili ovu povezanost autori postavljaju tucet hipoteza o tome što se u tim ekonomskim razdobljima u Dubrovniku dogodilo i zbog čega. Nastavak knjige bavi se testiranjem hipoteza pri čemu se koriste raspoloživi podaci iz arhiva Dubrovnika od 14. do 19. stoljeća. Manjkavost baza podataka i statističke osnove za kvantitativno testiranje hipoteza, nadomještena je kvalitativnom analizom. Usprkos metodološkim nedostacima, deskriptivna statistika (primjerice kretanja stanovništva, brojnosti i nosivosti trgovačke flote ili kreditne aktivnosti) ispunjava funkciju prvenstveno informiranja čitatelja.

Treći se dio knjige bavi odnosom institucija i makroekonomskog razvoja. U središtu razmatranja je sustav javnog upravljanja, „mudre“ politike i institucije koje

pogoduju slobodnom funkcioniranju tržišta. Autori zagovaraju tezu da su upravo ove institucionalne sastavnice ključ uspjeha srednjovjekovnog Dubrovnika, a da su povoljna lokacija i pomorska sila manje značajne, čak i nevažne determinante prosperiteta. Institucionalna se analiza u narednim poglavljima koncentrira na fiskalnu i financijsku stabilnost, procedure koje osiguravaju lakoću poslovanja (engl. *doing business*), regulativu koja jamči vladavinu prava i sustav socijalne pravednosti. Dubrovačka vlast i stanovnici Dubrovnika u 16. stoljeću financijski su bili čini se vrlo osviješteni, današnjim rječnikom rečeno. Prema podacima u devetom poglavlju, u Ragusi se vodila oprezna monetarna politika i pažljivo se upravljalo javnim financijama. Konzervativna financijska politika ogleдалa se u većoj sklonosti štednji i u nerizičnim ulaganjima, a minimalni javni dug i stabilnost valute ulijevali su povjerenje ulagača. Autori navode i primjere privatne potpore ekonomskoj aktivnosti nalik na suvremeno javno-privatno partnerstvo i korporativno dioničarstvo.

Četvrti dio knjige govori o institucijama koje potiču rast. U desetom poglavlju obrađuju se komponente pokazatelja lakoće poslovanja Svjetske banke na povijesnim podacima Dubrovnika, a u jedanaestom pravni sustav koji osigurava vladavinu prava. Autori iznose podatke koji svjedoče o učinkovitosti sudova i nediskriminirajućem pravnom sustavu skrojenom po mjeri svih stanovnika Dubrovnika. Opisuju i tadašnji konsenzus da je socijalna stabilnost nužna za prosperitet Raguse čemu u prilog govore izvori povjesničara i zapisi, ali i statistike o zdravstvenoj i socijalnoj skrbi. Socijalni mir vlast u Ragusi je osiguravala i preventivnim mjerama aktivne obrazovne politike i izgradnjom urbane infrastrukture, kako se navodi u dvanaestom poglavlju. Dubrovačko plemstvo je izgleda bilo svjesno da je smanjenje nejednakosti i siromaštva preduvjet društveno-ekonomskog prosperiteta i posredno njihovog probitka i osobnog blagostanja. Naposljetku, prednost koju su Dubrovčani pružali diplomatskom rješavanju sukoba u odnosu na ratovanje, išla je u prilog trgovinskoj razmjeni i povećavala prihode od carina.

Posljednji, peti dio knjige sadrži dva zaključna poglavlja. U prvom se traži odgovor na pitanje koliko je srednjovjekovni Dubrovnik jedinstveni primjer, svojevrsni grad-služaj u ekonomskoj povijesti. Odgovor autori nalaze u usporedbi s Venecijom, glavnim konkurentom, suparnikom i tadašnjom velesilom na ovom dijelu Mediterana. Dubrovnik ni po čemu, zaključuju, nije bio toliko poseban i s Venecijom ga povezuje niz sličnosti, a dijele i neke različitosti. Za pouzdane zaključke valjalo bi istom metodologijom primjene postulata i metoda NIE provesti komparativnu analizu na podacima za Veneciju toga doba. Opisno autori se dotiču i usporedbe Dubrovnika sa Zadrom i drugim dalmatinskim gradovima. Zanimljivu raspravu i poruke donosi završno poglavlje o paralelama za 21. stoljeće: institucije su važne, i nekoć i danas, oduvijek.

Knjiga je dobro strukturirana i jednostavno se prati, obiluje referencama i izvorima informacija, a dodatnu vrijednost daje prilog s podacima, za one koji žele

proširiti istraživanje. Hrvatskim čitateljima je knjiga privlačna zbog prepoznatljivosti Dubrovnika, a nakon prve zainteresiranosti, dublju vrijednost nalazim u interdisciplinarnosti pristupa. Knjiga koja je izašla u Palgrave Macmillan biblioteci studija iz ekonomske povijesti doista predstavlja spoj kompetencija oba autora koji se bave različitim područjima istraživanja i čitatelju korektno objašnjavaju svoj intuitivni pristup materiji. Ispreplitanje povijesnog i suvremenog, kvalitativnog i kvantitativnog, historijskog i ekonomskog dovoljno je inovativno da oprašta pomalo neuvjerljivu statističku podlogu za raspravu. Inzistiranje autora da formalno testiraju postavljene hipoteze čini se preambiciozno, čak i nepotrebno, no to ne umanjuje zanimljivost štiva za stručnu javnost društvenih i humanističkih područja.